

KUBANSKA REVOLUCIJA

Marina Lemačić

Dugotrajna kolonijalna vlast na Kubi, najprije španjolska, a potom američka, dovela je do nakupljanja nezadovoljstva koje je eskaliralo pedesetih godina 20. stoljeća. Pokret 26. srpnja 1953. označio je početak revolucije, kada je Castro s nekolicinom istomišljenika napao vojarne u Santiagu.

Iako je revolucija na početku bila označena kao moralno-nacionalna pobuda, vrlo brzo je kao odgovor na američko neprijateljstvo doživjela evoluciju prema komunizmu i političko približavanje SSSR-u. Na taj je način na Kubi nastao donekle drugačiji tip socijalizma jer je njegova posebnost bila u tome što je okretanje socijalizmu uslijedilo nakon revolucije, a ne prije ili za vrijeme nje, kakav je to bio slučaj s ostalim socijalističkim zemljama.

Kuba uoči dolaska Fidela Castra na vlast

Nakon što se krajem 19. stoljeća napokon oslobodila stoljetnog španjolskog kolonijalizma, vrlo brzo Kubu je zaposjedio SAD koji je u toj zemlji vidio priliku za daljnjim širenjem svoje moći, a dodatni motiv bio je i vrlo povoljan geografski položaj Kube. Naime, otok Kuba, najveći otok u Antilima, proteže se zapadnim krajem u Meksičkom zaljevu, otprilike na pola puta između poluotoka Floride i Yucatana. Kuba je, stoga, među svim karipskim otocima najbliža kontinentalnoj Sjevernoj i Srednjoj Americi. Otuda i prvotni interes SAD-a za Kubom. (Calvocoressi, 2003: 810)

Osim toga, Kuba je bila najvrjednija i najcjenjenija među ostacima nekadašnjih moćnih prekooceanskih posjeda Španjolske, a posebno je bila zanimljiva zbog šećera, najvažnije kubanske sirovine.

U cilju sprječavanja potencijalnih nemira i nezadovoljstava, Amerikanci su 1902. proglasili neovisnu Republiku Kubu, čime su, barem formalno, prikrili svoju dominaciju. Tzv. Plattovim amandmanom osigurali su pravo intervencije u kubansku politiku kad god je potrebno da se osigura "vlada koja može štititi život, imovinu i slobodu pojedinca". U takvim okolnostima, vrlo brzo se javilo ogorčenje na američku dominaciju, osobito među mlađom populacijom, studentima željnima promjene svijeta oko sebe. Iznenada je američki

Castro i pobunjenici

kapitalizam postao odgovoran za sve nevolje i nedaće koje su snašle Kubu te se tražila njezina samostalnost u kojoj se vidjelo rješenje svih kubanskih problema.

Kuba za vrijeme Fulgencia Batiste

Četrdesetih godina 20. stoljeća na čelu Kube bio je Fulgencio Batista, dočasnik kubanske vojske koji je 1933. sudjelovao u pobuni koja je okončala diktaturu Gerarda Machade. (Coltman, 2005: 31)

Na čelu republike bio je od 1940. do 1944. godine, kada je na novim izborima poražen, unatoč činjenici da je došlo do relativnog poboljšanja kubanskog života zahvaljujući revitaliziranoj ekonomiji. Ipak, 1952. ponovno se vraća na vlast zahvaljujući državnom udaru te uvodi otvorenu diktaturu koja je bila podržavana od strane Amerike.

U takvim okolnostima, kubansko je društvo sve više sazrijevalo za revoluciju. Velik broj stanov-

ništva bio je nezadovoljan i buntovan, a posebno mladi, odnosno studenti, među kojima se sve više razvijao krug "protivnika imperijalizma". Ameriku se smatralo krivom za sve kubanske probleme, a osobito brojne američke intervencije u kubansku politiku i unutarnji život Kube izazivale su kod Kubanaca jak osjećaj nacionalnog poniženja. Osim toga, i sam svakodnevni život bio je relativno težak, a velika je većina stanovništva grcala u siromaštvu. Veliki problem predstavljale su i društvene nejednakosti između siromašnih seljaka i srednjeg sloja koji su činili bankari, trgovci i posjednici imanja, mahom španjolski doseljenici. Među takvim posjednicima bio je i Angelo Castro, otac Fidela Castra. (Julius, 1969: 8)

Pokret 26. srpnja

Spomenutim državnim udarom 1952. godine Batista ponovno preuzima vlast i uvodi diktaturu. Nezadovoljstvo na Kubi time je dodatno potencirano te je udar postao savršen povod Fidelu Castru da organizira prve konkretne izraze nezadovoljstva. Kako navodi Coltman, Fidelu je Batistin državni udar pao kao "kašika u med" jer je sad dobio opravdan razlog za zbacivanje s vlasti čovjeka koji nije došao na vlast legitimnim i demokratskim putem, nego nasilnim.

Fidelova zamisao o Pokretu nastala je kad je su-sreo skupinu prijatelja koji su s oduševljenjem prihvatili njegove zamisli o borbi protiv Batistine diktature. Sam Pokret djelovao je u maniri fanatičnog pokreta. Naime, svi članovi morali su voditi asketski život, izbjegavati alkohol i posvetiti se potpuno svomu cilju – rušenju Batiste s vlasti. Također, sve je bilo zavijenom velom ogromne tajne, a upravo je Castro bio zaslužan za postizanje gotovo okultističke atmosfere. (Coltman, 2005: 83)

S vremenom se Pokretu priključio i velik broj drugih ljudi, mahom radnika, jer je Castro namjerno izbjegavao ljude sa sveučilišnom naobrazbom kako bi imao što odaniji kadar ljudi koji neće postavljati mnogo pitanja.

Kao uzor Pokreta neprestano je istican nacionalni heroj Jose Marti koji se istaknuo u borbi protiv Španjolaca u 19. stoljeću te tragično poginuo. Od tada se svaka stranka na Kubi, od ljevice do desnice, pozivala na Martijevo duhovno nasljeđe, jer je on prije svega bio simbol kubanskog otpora prema bilo kakvom obliku kolonizatorskog ropstva, a u očima Kubanaca bio je nacionalni heroj i ideal. (Coltman, 2005: 85-90)

U napadu na vojarne, od kojih je glavna bila Moncada, vojska se pokazala neočekivano spremnom te je vrlo brzo uspjela pohvatati i nadjačati većinu pobunjenika.

Castro je ubrzo uhvaćen i odveden u zatvor. Batista je tada proglasio prijeki sud i svi zatvorenici unaprijed su bili osuđeni. Batista je vjerovao da u tom slučaju ima podršku naroda jer se nadao da narod na pobunjenike gleda kao na teroriste, te dozvolio Castru da se preko radija obrati ljudima. U tom je trenutku Castro dočekao svoju priliku jer je učinak bio posve suprotan od Batistinog očekivanja. Naime, Castro je na radiju progovorio o svojim političkim ciljevima te Pokret 26. srpnja prikazao kao akciju kojoj se svaki odani Kubanac treba priključiti i podržati je. (Coltman, 2005: 111)

Alegria del Pio

Fidel Castro bio je osuđen na petnaest godina zatvora. Za to su vrijeme započele prve skrivene demonstracije u vidu natpisa po ulicama – 26. srpanj 1953. Narod je tražio političku amnestiju za sve ostale zatvorenike te je Batista naposljetku morao i pristati. Castro, kao i ostali zatvorenici, izašao je 1955., a narod ga je dočekao na ulicama. Posvuda se pjevala kubanska himna, a diljem cijele Kube održavane su studentske demonstracije. (Huberman, Sweezy, 1963: 79)

Pripreme oko rušenja Batistine vlade Fidel je nastavio u Meksiku gdje je zajedno s bratom Raulom vrlo brzo putem propagande okupio oko

sebe veći broj ljudi. Među njima bio je i Ernesto Che Guevara.

Na plantaži šećera Alegria del Pio došlo je do prvog oružanog sukoba pobunjenika s Batistinom vojskom. Unatoč pogibiji nekolicine suboraca i ranjavanju samog Che Guevare, bitka kod Alegrie del Pio imala je presudan značaj za konačnu pobjedu revolucije jer je ona učvrstila Fidelovu vjeru u rušenje Batistine vlade, premda su im realne šanse za to bile vrlo male.

U planinama Sierra Maestre

Svoj je revolucijski pothvat Fidel s još 12 ljudi nastavio u planinama Sierra Maestre. S vremenom je njihov broj neprestano rastao jer im se iz dana u dan sve više priključivao velik broj lokalnog stanovništva. Ljude je oduševljavala njihova smiona i hrabra borba protiv režima, kao i izravno suprotstavljanje vlasti, što ih je i same ohrabrivalo na otpor. Bili su oduševljeni i Fidelovom govorima, a osobito veliku podršku imali su među studentima koji su i sami bili vrlo dobro upoznati s nepovoljnom političkom situacijom u zemlji te su revoluciju smatrali najboljim rješenjem za kubanske probleme.

Ipak, najveću podršku davali su im seljaci *campesinosi*. U početku, seljaci su samo skrivali pobunjenike i opskrbljivali ih hranom, a s vremenom su i sami postali dio te pobunjeničke vojske.

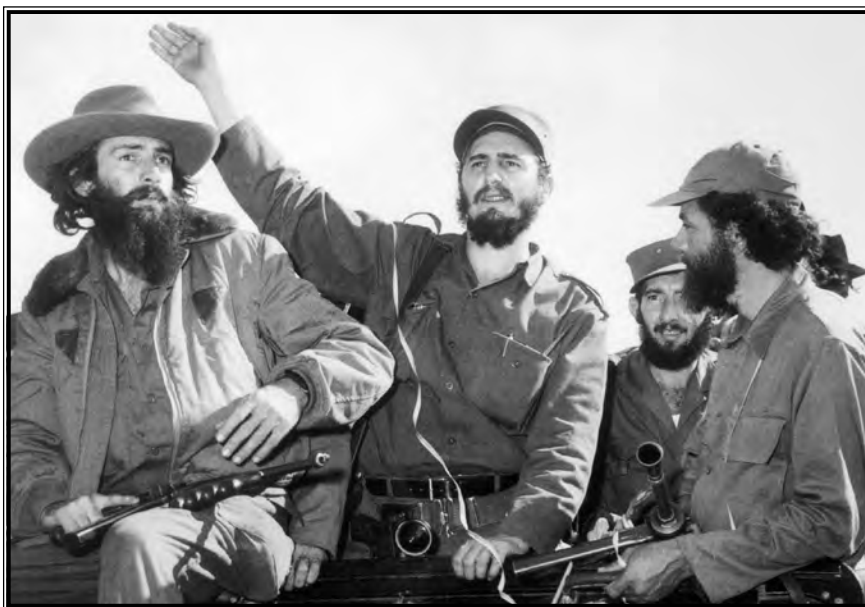
Seljake je oduševljavala njihova briga za tzv. malog čovjeka/seljaka jer su u planinama Sierra Maestre pobunjenici bili organizirali škole i bolnice za skrb ranjenih i bolesnih. Većina seljaka tada se prvi put susrela s organiziranim obrazovanjem, tako da su škole osim djece pohađali i odrasli. Također, bile su organizirane i vojne škole u kojima se seljake obučavalo rukovati oružjem. (Huberman, Sweezy, 1963: 89-90)

Uskoro su i radnici iz svih krajeva Kube potpomagali pobunjeničku vojsku – preko dana radili su po tvornicama, rudnicima i sl., a preko noći pomagali "Barbudosima" (Bradonjama), kako se pobunjenike još nazivalo, i njihove gerilske skupine. Naime, radnici su najvećim dijelom bili zaslužni za dijeljenje različitih letaka u kojima se narod pozivao na sveopću revoluciju, a osim toga pokretali su i novine *Cuba libre* (*Slobodna Kuba*) kojima su stanovništvo izvještavali o planovima gerilaca.

Iako su djelovali u najvećoj tajnosti, mnogi od njih nisu uspjeli izbjeći Batistin režim koji je branio svako djelovanje koje se kosilo sa samim režimom. Mnogi su od njih tako postali žrtvama mučenja, osobito po zatvorima. Pošteđeni nisu bili ni liječnici koje se proganjalo ako se sumnjalo da su pružali medicinsku pomoć onima za koje se smatralo da su

Castrov školski kolega

Za vrijeme Castrovog bijega nakon napada na vojarnu Moncada u Santiagu, tražila se Castrova glava. Castro je smrt izbjegao zahvaljujući pukoj sreći i slučajnosti. Naime, vojnik koji ga je uhvatio odlučio ga je pustiti jer su bili školski kolege.

Fidel Castro (sredina) i pripadnici pokreta otpora prigodom ulaska u Havanu

na bilo koji način povezani s gerilcima. (Huberman, Sweezy, 1963: 90-91)

Kao što je već spomenuto, velik poticaj stanovništvu diljem cijele Kube bili su i Fidelovi govori koje je održavao preko radija, simboličnog naziva *Rebelde* (Pobunjenik). S vremenom je taj radio postao najomiljenijom stanicom među Kubancima, što je bio samo još jedan pokazatelj Castrove popularnosti i podrške koju uživa.

Takav je slijed okolnosti doveo do građanskog rata. Narod je u potpunosti otkazao poslušnost Batisti, na što je on odgovorio još jačim represivnim mjerama.

Što se tiče odnosa SAD-a prema događajima na Kubi, SAD se formalno nisu miješale. Ipak, neformalnim su kanalima slali oružje kao potporu Batistinom režimu, a osim toga, nisu povukli ni vlastite vojne trupe s Kube, kao što su trebali prema zajedničkom predratnom ugovoru. (Huberman, Sweezy, 1963: 90-91)

Prvi značajniji uspjeh pobunjenička je vojska doživjela 5. svibnja 1958. kada se Batistina vojska jednostavno povukla nakon što je ostala bez gotovo 10% vojnika. Pobunjenici su tada uspjeli zarobiti većinu protivničkog oružja – tenkova, mitraljeza i streljiva. To im je bio veliki poticaj u daljnjem širenju i izvan okruga planina Sierra Maestre, odnosno u širenju pokreta na ostatak Kube. Konačnu pobjedu donijela im je bitka kod Santa Clare koju je Fidel osobno povjerio Che Guevari. Nedugo potom osvojen je i Santiago.

Osvajanje Santa Clare i Santiaga predstavljalo je konačnu pobjedu pobunjenika, a Fidel je simbolično na tvrđavu Moncada u Santiagu postavio zastavu pobunjeničke vojske. Na taj su se način crvena i crna zastave zavijorile upravo na mjestu gdje je Fidel izgubio svoju prvu bitku revolucije. (Huberman, Sweezy, 1963: 102)

Službeni kraj revolucije označio je ulazak pobunjenika na čelu s Che Guevarom u Havanu 8. siječnja 1959. godine. Kubanski ih je narod, gotovo do posljednjeg čovjeka, dočekao s velikim oduševljenjem i klicanjem. Fidel Castro, tada samo tri-deset dvije godine star, bio je njihov novi nacionalni junak.

Pobunjenici na vlasti

Dolazak na vlast pobunjenika vrlo brzo označio je za Kubu političku i ekonomsku izolaciju od strane SAD-a, a time i njezinih savezničkih država. Američka dominacija na Kubi napokon je bila suzbijena, ali time Kubanci ipak nisu dočekali neki ljepši i bogatiji život kakvom se veći-

na nadala. Došlo je samo do smjene jednog režima drugim. Vrlo brzo, njihov nacionalni heroj, koji ih je oslobodio režima čovjeka kakav je podržavala Amerika, uveo je svoj režim, koji je opstao do danas. "Kubanska revolucija nije državni udar, kakvi su obično poznati u Latinskoj Americi kad četiri generala preuzmu vlast... Mi nismo izvršili državni udar, već revoluciju, zahvaljujući podršci naroda... Da nije bilo te podrške, ne bismo pobijedili dobro naoružanu armiju", rekao je Fidel Castro. (Redžepagić, 1978: 147)

Već po završetku kubanske revolucije bilo je jasno da se ona po svojoj naravi razlikuje od ostalih socijalističkih revolucija koje su izvršene prije nje (od Oktobarske (Listopadske) revolucije u Rusiji 1917. godine ili primjerice kineske 1947. godine). Naime, za navedene socijalističke revolucije karakterističan je kontinuitet izgradnje nove, komunističke vlasti. Taj kontinuitet znači da su revoluciju povelili sami komunisti, a potom i organizirali vlast. Na Kubi je taj proces tekao nešto drugačije. Ona se, naime, okrenula komunizmu za vrijeme revolucije, točnije, nakon nje. Do tada je ona bila vođena isključivo ideološkom pobudom spašavanja zemlje od američke dominacije. Na to ukazuje i stav Castra, koji se na početku uopće nije htio povezivati s komunistima, već je to uslijedilo tek naknadno. Međutim, ni tada nije došlo do tijesne veze između Castrovih pobunjenika i Komunističke partije, već je sama Komunistička partija Kube na jedan način izrasla iz Pokreta 26. srpnja, koji je ujedno postao i temeljom cijele revolucije. (Redžepagić, 1978: 143)

Godine 1961. dobila je i svoj službeni naziv – Integrirana revolucionarna organizacija (ORI), a od 1963. Ujedinjena partija socijalističke revolucije. U svom daljnjem djelovanju prihvatila je marksizam i lenjinizam kao osnovu učenja, iako nikad nije postala potpuno identična komunističkim partijama u drugim socijalističkim zemljama. (Redžepagić, 1978: 114)

Ernesto Che Guevara – revolucionarni heroj ili okrutni staljinist?

Ernesto Guevara rođen je 14. lipnja 1928. u mjestu Rosario, u dobrostojećoj aristokratskoj obitelji, no vrlo socijalnih stavova. Stoga je Guevara već od djetinjstva dobio temelj za socijalistički pogled na svijet.

Godine 1948. upisao je studij medicine na sveučilištu u Buenos Airesu. Za vrijeme studija s prijateljem je proputovao Sjevernu Ameriku. Na tim se putovanjima uvjerio u bijedan i težak život običnog radnika i seljaka, za što je krivio američku kapitalističku i imperijalističku politiku, što je i bilo ključno za njegovo okretanje Staljinu i komunističkom svjetonazoru, vjerujući da to predstavlja pravedniji društveni poredak.

Pri povratku u Argentinu sudjelovao je na antiperonističkim manifestacijama, a Argentinu ponovno napušta po završetku studija 1953. godine. Tada i nastavlja svoje putovanje po zemljama Latinske Amerike.

Pedesetih godina priključio se braći Castro. U samoj kubanskoj revoluciji djelovao je kao njezin najodaniji član, ne zaboravljajući da se revolucija mora širiti. Stoga je, još za vrijeme dok su pobunjenici boravili na planinama Sierra Maestre čvrsto odlučio sudjelovati u rušenju američke dominacije i u drugim zemljama. Nakon kubanske revolucije bio je zadužen za oporavak kubanske industrije te je nerijetko i sam sudjelovao u radnim akcijama. (Jelić, 2004: 68)

Godine 1965. Guevara odlazi u Kongo s grupom kubanskih suboraca kako bi sudjelovao u tamošnjim borbama. Ipak, misija svrgavanja novog diktatora nije bila uspješna, te Guevara odlazi u Boliviju gdje je i ubijen. Tu ga je, pri pokušaju svrgavanja bolivijske vlasti, uhvatila vojska i zarobila te podvrgla mučenju i torturi.

Iako je za mnoge junak, Che Guevaru njegovi protivnici (prvenstveno kubanski emigranti) smatraju teroristom i zločincem odgovornim za mučenje i smrt brojnih protivnika revolucije. Osim toga, smatraju ga odgovornim i za propast kubanskog gospodarstva uzrokovanog kolapsom proizvodnje šećera i neuspješnom industrijalizacijom koju je pretjerano ambiciozno nastojao provesti kao ministar.

Kritike ne dolaze samo od političke desnice, već i mnogi lijevičari, posebno anarhisti, Guevaru smatraju autoritarnim staljinistom čiji je konačni cilj bio stvaranje birokratskog i represivnog staljinističkog režima.

Guevara danas predstavlja simbol otpora prema sveprisutnom i vladajućem kapitalizmu, a njegovo poznato bradato i vojničko lice, postalo je simbolom nade i borbe za bolji svijet. Ponekad se u tolikoj mjeri pretjeruje da ga se naziva *Kristom komunizma* uspoređujući ga s Isusom koji je također želio promijeniti svijet. (1)

Che Guevara i Castro

Ipak, unatoč njegovoj revolucionarnoj borbi, Che Guevara je i danas simbol čovjeka na kojem kapitalistički svijet, protiv kojeg se toliko borio, zarađuje ogromne količine novca. Čini se kao da kubanska revolucija na taj način nije uspjela ni u jednom dijelu svoga zadatka.

Cuban Revolution by Marina Lemaić

Long-lasting Spanish and American colonial governance of Cuba led to discontent amongst Cuban people, which had its peak in the 1950s. Movement of 26th of July marked the beginning of the revolution, as Castro and his followers attacked barracks in Santiago. Although the revolution was believed to have ethical and national character in the beginning, American hostility soon made it communist-oriented and closer to the USSR. This caused Cuba to produce a somewhat different type of socialism. Its most important characteristic was that the switch to socialism happened after the revolution, instead of before or during, as was the case in other socialist countries.

LITERATURA

1. Calvocoressi, Peter, 2003. *Svjetska politika nakon 1945.*, Nakladni zavod Globus, Zagreb.
2. Coltman, Leicester, 2005. *Stvarni Fidel Castro*, Naklada Ljevak, Zagreb.
3. Huberman, Leo, Sweezy, Paul M., 1963. *Kuba: anatomija jedne revolucije*, Naprijed, Zagreb.
4. Jelić, Jordan, 2004. *Che Guevara*, Euroknjiga, Zagreb.
5. Julius, Đuka, 1969. *Predgovor u: Guevara, Ernesto Che, Uspomene na kubansku revoluciju*, Kultura, Beograd.
6. Redžepagić, Sulejman, 1978. *Osobnosti kubanske revolucije*, Izdavački centar "Komunist", Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd.

Internet

1. Ikone jednog vijeka: Ernesto Che Guevara, Nezavisni magazin BH DANI – ONLINE: <http://www.bhdani.com/arhiva/281/t28101.shtml> (10.01.2011.)